

کودک کودک است، بزرگ کوچک نیست!

مسعود تهرانی فرجاد
عکس: غلامرضا بهرامی

چگونه قرآن را به کودک پیش دبستانی (۶-۵ ساله) معرفی کنیم؟

در آغازین سال ورود کودک به فضای تعلیم و تربیت، این گروه سنی را چگونه و با چه برنامه و هدفی با قرآن کریم مواجه کنیم؟ گل وجود کودکمان را چگونه در پرتو قرآن کریم شکوفا نماییم؟ برنامه‌ریزی اولویت‌های مادر چگونه گام برداشتن این مسافر کوچک در حوزه‌ی یاددهی-یادگیری قرآن کریم چیست؟ آنچه مسلم است، کودک پیش دبستانی ما در آغاز راه یادگیری است. ضمن تأکید بر توجه به تمام ویژگی‌های روان‌شناختی در نوآموز ۶-۵ ساله‌ی پیش دبستانی، آن‌چه اغلب صاحب‌نظران و دست‌اندرکاران برنامه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی پیش از دبستان بر آن اتفاق نظر دارند، توجه به رویکرد "انس با قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن" در این دوره است. راه‌نمای فعالیت‌های آموزشی و پرورشی دوره‌ی پیش دبستان، مصوبه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش است.

حال چگونه قرآن را به کودک معرفی کنیم تا به انس او با قرآن کریم منجر شود؟ به نظر شما "نقطه‌ی آغاز" آشنایی و مواجهه

ترغیب می‌شوند به اندیشیدن و کندوکاو پردازند. هنگامی که گروهی از کودکان درباره‌ی داستانی بحث می‌کنند، داستان به وسیله‌ی نقلیه‌ای تبدیل می‌شود که بچه‌ها آن را کنترل می‌کنند و نه بزرگ‌ترها. خلاف کتاب‌های درسی سنتی، داستان متعلق به کودکان است و آن‌ها از داستان برای تعیین مفاد/برنامه‌ی بحث و کندوکاو فلسفی استفاده می‌کنند. برای مثال، در داستان بیمارستان عروسک‌ها، دختر کوچکی که به پیش دبستانی می‌رود، یک روز عروسکش را در خانه جا می‌گذارد و در بین راه از مادرش می‌خواهد که برگردند و عروسک را بردارند. مادرش می‌گوید که دیر به سرکار می‌رسد. دختر، هم دلش می‌خواهد که عروسکش را با خود به مهد کودک ببرد و هم می‌خواهد که مادرش دیر نرسد... این کودک چگونه این تعارض و دوگانگی خواسته‌اش را حل می‌کند؟ این موضوع به لحاظ نزدیکی با تجربیات کودکان، باعث رغبت کودکان برای بحث و گفت‌وگو می‌شود. یکی از راه‌های مؤثری که می‌تواند به کودکان کمک کند، درگیر کردن آن‌ها از لحاظ عاطفی و ذهنی با زندگی شخصیت‌هایی است که فرایند کندوکاو را اجرا و الگوسازی می‌کنند. لزومی ندارد که این شخصیت‌ها قهرمان زن و مرد یا افراد شروری باشند که در بسیاری از آثار ادبی کلاسیک کودکان وجود دارند. بلکه می‌توانند در قالب بچه‌های معمولی مانند خود ایشان ارائه شوند. این شخصیت‌های تخیلی، در موقعیت‌هایی قرار می‌گیرند که به یک استدلال، قیاس یا تمایز صحیح نیاز دارند، یا به بررسی پیش‌فرض‌ها و مفاهیم می‌پردازند. آن‌ها با تفکرات، گفته‌ها و اعمال‌شان نشان می‌دهند که به ایده‌ها اهمیت می‌دهند و قدر خوب فکر کردن را می‌دانند؛ اگرچه همواره مصداق این امر را در رفتارشان آشکار نکنند. اگر کودکان را تشویق کنیم تا با فرایندهای ذهنی این شخصیت‌ها ارتباط برقرار کنند، آن‌ها نیز شیوه‌های کندوکاو را در پیش می‌گیرند و برای آن نیز ارزش قائل می‌شوند. داستان‌های فلسفی را می‌توان برای سنین متفاوت نوشت.

پی‌نوشت

1. montclair
2. open-minded
3. Instrumental

منابع

۱. فیشر، رابرت (۱۹۴۳). آموزش تفکر. ترجمه‌ی غلامعلی سرمد (۱۳۸۸). گاج، تهران.
۲. نورا، ک و هوسله، ویتوریو (۱۳۸۷) محفل فیلسوفان خاموش. هرمس. تهران. چاپ اول.
3. Bonnet, M(1994). Childrens Thinking: promoting understanding in the primary school. London; institute of education.

کودک با قرآن کریم کجاست؟

دقت کنیم سخن از "نقطه‌ی آغاز است" نه "پایان راه" و پیش‌دبستانی دروازه‌ی ورود کودک به دنیای تعلیم و تربیت است. بر این اساس، فرایند ایجاد انس با قرآن کریم در کودک پیش‌دبستانی چگونه باید باشد تا به تحقق این علاقه در وجود وی بینجامد؟ که قرآن را واقعاً دوست داشته باشد و زمینه‌ساز این نگرش برای بزرگسالی او شود که قرآن کریم را کتاب زندگی بداند؟

به این منظور، ضروری است شرایط و ویژگی‌های کودک را خوب درک کنیم و همواره به خود یادآور شویم که: "کودک کودک است، بزرگ کوچک نیست."

اجازه دهیم کودک در ابتدای ارتباط و آشنایی با قرآن، این فرصت را داشته باشد که در حد توان و درک کودکانه‌اش، بداند که قرآن دارای قصه‌های شیرین و پیام‌های رفتاری، اخلاقی و کاربردی است و فقط کتابی برای خواندن و ثواب بردن نیست تا تصویری زیبا و دوست‌داشتنی از قرآن در ذهن او نقش ببندد.

به این منظور، در انتخاب و تولید محتوای قرآنی برای کودکان این سنین، باید فرایندی منطقی، اصولی و بر مبنای اولویت‌هایی در نظر گرفته شود. این نمودار فرایند مناسبی را به ما نشان می‌دهد که در برنامه‌ی انس با قرآن کریم، مصوبه‌ی شورای عالی آموزش و پرورش نیز به آن تصریح شده است:

علاقه به شنیدن قرائت زیبا و جذاب آیات قرآن کریم و سرودها و اشعار قرآنی

علاقه به حفظ برخی آیات و سوره‌های کوتاه قرآن همراه با درک و فهم کودکانی آن‌ها

آشنایی با برخی آموزه‌های اخلاقی، رفتاری ساده و کاربردی قرآن یا درباره‌ی آن

علاقه به شنیدن داستان‌هایی از قرآن یا درباره‌ی قرآن کریم

علاقه به یادگیری خواندن عبارات ساده و کوتاه از طریق "کلی خوانی" در محدوده برخی آموزه‌های قرآنی

بر اساس فرایند فوق، در دوره‌ی پیش‌دبستانی همواره باید بر تقویت حواس، به‌ویژه "حس شنیداری" تأکید شود. به طوری که حتی در مرحله‌ی "کلی خوانی" نیز، کودک با شنیدن تلفظ صحیح کل کلمه یا عبارت قرآنی، همراه با تصویر یا تصاویر مربوط به آن، با هدف ایجاد ارتباط با معنا و مفهوم عبارت یا کلمه‌ی قرآنی، به توانایی نسبی در تشخیص شکل کلی کلمه یا عبارت برسد و اصطلاحاً بتواند "کلی خوانی" کند. مهارت خوب شنیدن از اساسی‌ترین و ضروری‌ترین مهارت‌هایی است که در فرایند یاددهی - یادگیری و در نخستین سال‌های یادگیری - هفت سال اول زندگی - باید مورد توجه جدی قرار گیرد.

سخن آخر این که با پرهیز از شتاب‌زدگی، این فرصت را به همه‌ی کودکان پیش‌دبستانی بدهیم که بر اساس مهارت‌های شفاهی، به‌ویژه خوب شنیدن، در فرایندی متعادل و منطقی، با قرآن "مانوس" شوند، به یادگیری آن علاقه پیدا کنند و در ادامه‌ی راه و برای سال‌های آتی و بزرگسالی‌شان، این علاقه را حفظ کنند؛ ان‌شاءالله.

